

Aleg. 145.

Sprawozdanie

komisyi gminnej o petycyi Wydziału powiatowego w Samborze względem zaradzenia brakowi studzien po gminach.

Wysoki Sejmie!

Samborski Wydział powiatowy zwrócił się do Wysokiego Sejmu z prośbą:

1) iżby Wysoki Sejm polecił Wydziałowi krajowemu, ażeby zajął się wyszukaniem i wskazaniem mu odpowiedniego znawcy do budowy studzien;

2) ażeby Wysoki Sejm uchwalił stosowną subwencję na budowę studzien w tych gminach powiatu samborskiego, które nie są należycie zaopatrzone w dobrą wodę do picia.

Komisya gminna, której ta petycyja do sprawozdania przekazana została, nie sądzi, ażeby Wydział krajowy był powołany do wyszukiwania i wskazywania Wydziałom powiatowym studniarzy, a zarówno także nie możemy Wysokiej Izbie zalecać udzielania ze skarbu krajowego subwencji na zaopatrywanie gmin w studnie. Dostarczanie ludności zdrowej wody do picia stanowi bowiem jeden z kardynalnych obowiązków własnego zakresu działania gmin w myśl §. 27 lit. f. ustawy gminnej i §. 3. państwowej ustawy sanitarnej z 30. kwietnia 1870, Dz. u. p. Nr. 68. a przy dzisiejszym stanie techniki wiertniczej, ani pod względem technicznym, ani pod względem finansowym, nie można uważać za niemożliwe urządzenie studni z wodą źródlaną w każdej miejscowości przez ludzi zamieszkałej.

Komisya gminna nie widzi przeto powodu, dlaczego gminy, które dotychczas zaniedbały zaopatrzenia się w zdrową wodę do picia, miałyby być od obowiązku tego zwolnione, i dlatego, jak tego domaga się Wydział powiatowy samborski, miałby Wydział krajowy podejmować trud wyszukiwania dla nich majstrów do budowy studzien, a fundusz krajowy ponosić koszta wypełnienia zaniedbanego przez te gminy obowiązku.

O ile jednak komisya gminna nie godzi się na wskazany w petycyi Wydziału powiatowego w Samborze sposób zaradzenia brakowi zdrowej wody do picia, panującemu w wielu gminach naszego kraju, o tyle niepodobna odmówić temuż Wydziałowi powiatowemu uznania z tego powodu, iż w petycyi swojej dotknął jednego z bardzo ważnych, w smutne następstwa brzemiennych niedostatków naszych urzędzeń gminnych, i że tym sposobem nastręczy się może dla Wysokiego Sejmu sposobność do obmyślenia właściwych środków ku trwałemu zaradzeniu tym niedostatkom.

Nie tajno nikomu, kto jest obeznany ze stosunkami, panującymi po wsiach i miasteczkach naszych, jak wiele jest w naszym kraju miejscowości, albo wcale nie, albo też bardzo niedostatecznie zaopatrzonych w zdrową wodę do picia, z czego rok rocznie dla zdrowia ludzi i zwierząt domowych nieobliczalne wynikają szkody. Okazuje się też z dotychczasowych tego przedmiotu aktów Wydziału kra-

jowego, złe zaopatrzenie kraju w zdrową wodę do picia od dawna już zwracało na siebie uwagę władz kompetentnych, i że władze te nie szczędyły usiłowań, iżby temu niedostatkowi skutecznie zaradzić.

Mianowicie w sprawozdaniu c. k. krajowej rady zdrowia za rok 1873, o stosunkach zdrowotnych kraju znajduje się wniosek, ażeby w sposób przymusowy zarządzono budowę studzien ocembrowanych w każdej miejscowości.

Wydział krajowy oświadczył c. k. Namiestnictwu pod dniem 5. listopada 1875, l. 13.670, iż najchętniej udzieli ten wniosek Wydziałom powiatowym i Zwierzchnościom gminnym do zastosowania się, wszelako uważa za niezbędnie potrzebne gruntowne, a zarazem popularne tego wniosku uzasadnienie.

Wskutek tego wezwania wzięła c. k. krajowa rada zdrowia sprawę zaopatrzenia gmin w studnie na posiedzeniu z dnia 21. grudnia 1875, ponownie pod obrady, uchwałę jej udzieliło c. k. Namiestnictwu pod dniem 12. stycznia 1876, l. 1.323 Wydziałowi krajowemu do wiadomości, który też nie zaniedbał na tej podstawie wydać pod dniem 11. lutego 1876, l. 2.400 odpowiedniego pouczenia, jak mają Wydziały powiatowe postępować, ażeby zaradzić panującemu we wielu gminach brakowi studzien ze zdrową wodą. C. k. Namiestnictwo udzieliło odpis tego okólnika wszystkim starostwom z poleceniem, ażeby przy sposobności urzędowych zgromadzeń wójtów przedstawiały im higieniczną doniosłość ocembrowanych studzien, i skutecznie popierały Wydziały powiatowe w podejmowanych w tym kierunku usiłowaniach.

Starania te władz autonomicznych i rządowych widocznie nie odniosły jednak pożądanego skutku, gdyż pismem z 25. października 1887 l. 779, do c. k. Namiestnictwa wystosowanem, poruszyła c. i k. komenda 11. korpusu armii pomiędzy innymi także sprawę braku przydatnej wody do picia na Podolu, podnosząc, że brak ten w bardzo dotkliwy sposób daje się czuć c. i k. wojskom jak i całej ludności.

W tem samym piśmie podniosła c. i k. komenda wojskowa, iż co do wody z rzek i stawów, używanej do picia i pojenia bydła, należałoby mieszkańcom o ile możności surowo zabronić moczenia w tej wodzie konopi. Sprawa moczenia konopi w rzekach i stawach stanowiła również przedmiot dłużejletnich studyów i pertraktacyj tak w łonie Wydziału krajowego i c. k. krajowej rady zdrowia, jak i w obu krajowych Towarzystwach rolniczych tudzież w gronie profesorów krajowej szkoły rolniczej w Dublanach, lecz do żadnego stanowczego zarządzenia w tej mierze nie przyszło, jak się zdaje z powodu różnie w zapatrywaniach ekspertów, którzy na tę sprawę zapatrywali się ze stanowiska interesów gospodarczych, a tymi, którzy sądzili o tem z punktu widzenia względów sanitarnych.

Pod d. 30 grudnia 1887. l. 63306 wydał Wydział krajowy wskutek odezwy c. k. Namiestnictwa nowy okólnik do wszystkich Wydziałów powiatowych i do magistratów we Lwowie i w Krakowie, w którym zwrócił ich uwagę na potrzebę należytego zaopatrzenia wszystkich miejscowości kraju w studnie ze zdrową wodą, i zarządzenia, ażeby w potokach i stawach, z których woda używaną jest do picia i pojenia bydła, nie moczono konopi.

Z treści referatów, jakie znajdują się w aktach Wydziału krajowego, a opracowanych nieraz bardzo wyczerpująco przez znakomitych specjalistów, powzięła komisya gminna następujące przekonanie o najwłaściwszym sposobie postępowania w tym kierunku, ażeby z należytem skutkiem wpływać można na dostateczne zaopatrzenie wszystkich miejscowości w zdrową wodę do picia, czem zaradzonoby jednemu z ważniejszych niedostatków sanitarnych naszego kraju:

Jakkolwiek z przepisów §. 27. lit. f. ustawy gm. tudzież §. 3. państwowej ustawy sanitarnej z 30. kwietnia 1870, Dz. u. p. nr. 68 niewątpliwie wynika obowiązek gmin starania się o zdrową wodę do picia i usuwania przyczyn jej zanieczyszczenia, to jednak zbyt ogólnikowe te postanowienia przy znanem zresztą niedbalstwie i nieporadności naszych władz gminnych, a zwłaszcza gmin wiejskich i małomiejskich, nie odnoszą pożądanego skutku. Również bezskutecznymi pozostają wydawane od czasu do czasu przez władze nadzorcze nad gminami pouczenia dla gmin. W końcu

i z tem liczyć się należy, iż we wszystkich możliwych wypadkach żadną miarą nie da się zastosować jakiegoś jedno ogólnego kryterium, określającego, czy która miejscowość jest „dostatecznie“ zaopatrzoną w zdrową wodę do picia, lub nie, czy jakiś zwyczaj miejscowy istotnie wpływa na zepsucie wody do picia, zdrowiu szkodliwe, lub nie (jak n.p. moczenie konopi w wodach płynących i t. p.) Zachodzi więc niezbędna potrzeba ścisłego oznaczenia, kto jest powołanym do wydawania w tej mierze orzeczeń, które koniecznie muszą być racjonalnie zastosowywane do danych okoliczności lokalnych; w jaki sposób ma być wykonywana, kontrola nad przeprowadzeniem owych orzeczeń, i jak postąpić należy w wypadkach upornego zaniedbywania lub sprzeciwiania się wydanym zarządzeniom ze strony władz gminnych, a względnie przełożeń obszarów dworskich, na podległych im terytoryach?

Kierując się wyłuszczoneymi tu poglądami komisya gminna mniema, iż chcąc w sposób stanowczy i jasny sprawę zaopatrzenia wszystkich gmin kraju w zdrową wodę do picia uregulować wypad, ażeby Wydział krajowy wzuował zarządzenia swoje, mające na celu usunięcie panujących w tym względzie niedostatków — być może w tonie bardziej stanowczym, niż w dotychczasowych okolicznościach, a o skutku tych zarządzeń ażeby Sejmowi zdał sprawę, i gdyby okazała się tego potrzeba, iżby odpowiednie wnioski celem skuteczniejszego zaradzenia złemu Izbie przedłożył.

W myśl powyższych uwag komisya gminna wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I, Poleca się Wydziałowi krajowemu ażeby w sprawie zaopatrywania gmin w zdrową wodę do picia wydał instrukcyę dla gmin i Wydziałów powiatowych w myśl §. 27 lit. / . ust. gminnej i §. 3. państwowej ustawy sanitarnej z 30. kwietnia 1870, nr. 68 Dz. u. p. i z powołaniem na rygory zastrzeżone w §§. 107 i 108 ust. gm. a o skutku tych zarządzeń Sejmowi zdał sprawę, i w razie uznanej potrzeby, odpowiednie w tej sprawie wnioski przedłożył.

II. Petycyę Wydziału powiatowego w Samborze l. s. 643 względem zaradzenia brakowi studzien po gminach uznaje się za załatwioną powyższą uchwałą.

Lwów dnia 7 listopada 1889.

Ziemiałkowski w. r.

przewodniczący.

Merunowicz w. r.

Sprawozdawca:

